

Από το πρασίνισμα στην πράσινη αρχιτεκτονική και μετά τι...

Η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική φαίνεται να δίνει ιδιαίτερο βάρος στους υδατικούς πόρους και στο έδαφος, ενώ η υλοποίηση της «πράσινης αρχιτεκτονικής» κατά την επόμενη προγραμματική περίοδο φαίνεται να εξαρτάται από τη βούληση του κάθε κράτους-μέλους.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε η χορηγούσα αρχή μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες για αυτές.

Άρθρο του Νίκου Καραβά, ειδικού επιστήμονα σε θέματα γεωργίας και περιβάλλοντος.

Η περιβαλλοντική διάσταση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) δεν είναι κάτι καινούργιο. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η βάση της χτίζεται την προγραμματική περίοδο 2000 - 2006, με την καθιέρωση της πολλαπλής συμμόρφωσης. Είναι η περίοδος που αποφασίζεται η εισαγωγή των αποσυνδεδεμένων από την παραγωγή ενισχύσεων, σαν απάντηση στα αδιάθετα πλεονάσματα παραγωγής, στη διεύρυνση της ΕΕ, καθώς και στην εισαγωγή της Συμφωνίας για τη Γεωργία, του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

Η συμφωνία για τη Γεωργία καθιέρωσε περιορισμούς στις ενισχύσεις των κρατών-μελών του Οργανισμού, προκειμένου να μην στρεβλώνεται ο ανταγωνισμός, αλλά και εξαιρέσεις στους περιορισμούς αυτούς οι οποίες αφορούσαν τόσο τις αποσυνδεδεμένες όσο και τις περιβαλλοντικές ενισχύσεις. Το εξωτερικό περιβάλλον, λοιπόν, αποτέλεσε ένα σημαντικό κίνητρο ώστε η ΕΕ να αποσυνδέσει τις ενισχύσεις από την παραγωγή και να τις συνδέσει με την έκταση, αλλά και να δώσει ένα περιβαλλοντικό πρόσημο στις ενισχύσεις, εισάγοντας την πολλαπλή συμμόρφωση. Έτσι, εξασφάλισε τη χωρική περιορισμούς καταβολή ενισχύσεων στους παραγωγούς της.

Την περίοδο που ακολούθησε, τα περιβαλλοντικά ζητήματα εδραιώνονται στη

συλλογική συνείδηση των Ευρωπαίων πολιτών ως πρωταρχικής σημασίας. Από ένα σημείο και μετά, η πολλαπλή συμμόρφωση δεν ήταν αρκετή. Η ΕΕ αποφάσισε να θεσπίσει συγκεκριμένες οριζόντιες πρακτικές για τους παραγωγούς, με σκοπό να αλλάξει ουσιαστικά το τοπίο της αγροτικής δραστηριότητας προς περιβαλλοντικά βιώσιμα συστήματα.

Το «πρασίνισμα»

Κάπως έτσι προέκυψε το «πρασίνισμα» της προγραμματικής περιόδου 2014 - 2020. Το πρασίνισμα (Ενίσχυση για γεωργικές πρακτικές επωφελείς για το κλίμα και το περιβάλλον) συνίστατο ουσιαστικά στις εξής πρακτικές:

- Διαφοροποίηση καλλιεργειών (πάνω από 10 εκτάρια με 2 καλλιέργειες, πάνω από 30 εκτάρια με 3 καλλιέργειες).
- Διατήρηση των υφιστάμενων μόνιμων χορτολιβαδικών εκτάσεων.
- Υπαρξη περιοχής οικολογικής εστίασης στη γεωργική έκταση (πάνω από 15 εκτάρια).

Το πρασίνισμα εφαρμόστηκε για μία προγραμματική περίοδο, και φαίνεται ότι κρίθηκε αναποτελεσματικό ή μη επαρκές. Υπάρχει σχετική έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου στην οποία αναφέρεται ότι θετική αλλαγή λόγω του πρασίνισματος διαπιστώθηκε μόνο στο 5% των αγροτικών εκτάσεων, ότι το πρασίνισμα πρόσθεσε μεγάλη πολυπλοκότητα και ότι δεν θέτει στόχους: και τελικά η έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου συνοψίζει ότι όπως εφαρμόστηκε το πρασίνισμα «είναι απί-

θανο να οδηγήσει σε βελτίωση των περιβαλλοντικών και κλιματικών επιδόσεων της ΚΑΠ».

Στο νέο σχήμα (2021 - 2027) δεν υπάρχει πρασίνισμα. Αντί αυτού εισάγεται η έννοια της «πράσινης αρχιτεκτονικής», η οποία διατρέχει σχεδόν όλη την ΚΑΠ, αφού εντοπίζει την περιβαλλοντική διάσταση στις άμεσες ενισχύσεις, στις τομεακές ενισχύσεις, στις εκτατικές ενισχύσεις του δεύτερου πυλώνα, στις επενδύσεις, στα εργαλεία διαχείρισης κινδύνου και στο πλαίσιο του Γεωργικού Συστήματος Γνώσης και Καινοτομίας (AKIS). Παράλληλα θέτει ποσοτικούς και ποιοτικούς στόχους.

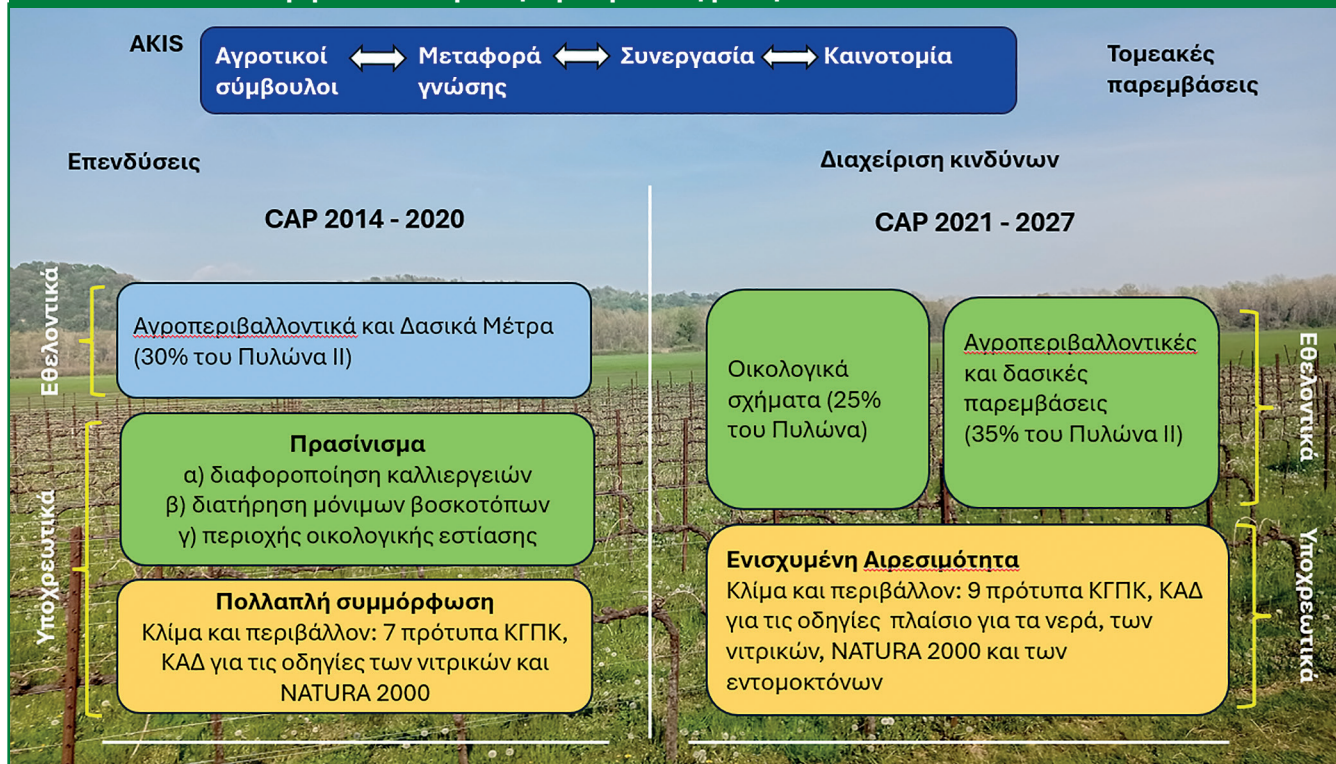
Αν κάτι συνδέθηκε περισσότερο με την πράσινη αρχιτεκτονική, ήταν τελικά η ενισχυμένη αιρεσιμότητα και τα οικολογικά σχήματα (ecoschemes). Τι είναι όμως αυτά τα στοιχεία της πράσινης αρχιτεκτονικής και ποια είναι τα συμπεράσματα από τη μέχρι τώρα εφαρμογή τους πανευρωπαϊκά;

Ενισχυμένη αιρεσιμότητα

Η ενισχυμένη αιρεσιμότητα, που είναι η βάση της πράσινης αρχιτεκτονικής, αποτελείται από τα πρότυπα Καλής Γεωργικής και Περιβαλλοντικής Κατάστασης (ΚΓΠΚ) και από τις Κανονιστικές Απαιτήσεις Διαχείρισης (ΚΑΔ).

Τα παραπάνω πρότυπα είναι εννιά, πιο πολλά και με πιο περιοριστικούς κανόνες από την πολλαπλή συμμόρφωση της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, εξ ου και ο όρος «ενισχυμένη αιρεσι-

ΕΙΚΟΝΑ 2: Σύγκριση ενισχυμένης αιρεσιμότητας μεταξύ ΚΑΠ 2014 - 2020 και ΚΑΠ 2021 - 2027

μότητα». Κάθε κράτος εξειδικεύει τους κανόνες αυτούς σε συμφωνία με την Επιτροπή. Οι Κανονιστικές Απαιτήσεις Διαχείρισης είναι άρθρα ή παράγραφοι από κανονισμούς και οδηγίες που αφορούν τον αγροτικό τομέα, και ισχύουν αυτούσια για όλους τους παραγωγούς της ΕΕ. Το ενδιαφέρον με τα ενισχυμένα πρότυπα είναι ότι πριν ακόμη προλάβουν να εφαρμοστούν πλήρως, τροποποιήθηκαν και έγιναν πιο ελαστικά.

Στο τέλος του 2022 αρχίζουν να υλοποιούνται τα Στρατηγικά Σχέδια της ΚΑΠ (ΣΣ ΚΑΠ), και στο τέλος του 2023 έχουμε τις αγροτικές κινητοποιήσεις σε όλη την ΕΕ. Οι κινητοποιήσεις ήταν βασικά το αποτέλεσμα της οικονομικής πίεσης των αγροτών λόγω της ακρίβειας των εισροών (όπως είναι καύσιμα, λιπάσματα, φυτοπροστατευτικά προϊόντα αλλά και ζωοτροφές) που έγιναν ξαφνικά δυσεύρετες, κυρίως λόγω του πολέμου στην Ουκρανία.

Δεδομένης αυτής της πίεσης στους παραγωγούς, οι αυξημένες απαιτήσεις της πράσινης αρχιτεκτονικής –σε ό,τι αφορά τον τρόπο και κυρίως τις προϋποθέσεις με τις οποίες δίνονται οι ενισχύσεις– έγιναν αντικείμενο κριτικής και διαμαρτυρίας. Η απάντηση της Επιτροπής σε αυτό ήταν άμεση. Τροποποίησε τους σχετικούς

κανονισμούς, μειώνοντας τις απαιτήσεις και τους ελέγχους στα πρότυπα ΚΓΠΚ.

1 Οικολογικά σχήματα

Το άλλο νέο στοιχείο, στο πλαίσιο της πράσινης αρχιτεκτονικής, είναι τα οικολογικά σχήματα (ecoschemes). Πρόκειται ουσιαστικά για αγροπεριβαλλοντικές πρακτικές που υλοποιούνται όμως με διαφορετική διαδικασία και χρηματοδότηση, προκειμένου να είναι πιο εύκολα υλοποιήσιμες και πιο ελκυστικές για τους παραγωγούς. Η χρηματοδότηση είναι 100% κοινοτική. Όλοι οι παραγωγοί που είναι επιλέξιμοι – που πληρούν δηλαδή κάποια βασικά κριτήρια– μπορούν να συμμετέχουν. Οι δεσμεύσεις είναι ετήσιες, και οι παραγωγοί επιλέγουν κάθε χρόνο σε ποιο ή σε ποια σχήματα θα συμμετέχουν.

Έχουμε πάνω από τρία χρόνια εφαρμογής των ΣΣ ΚΑΠ και υπάρχουν ήδη αποτελέσματα που μας επιτρέπουν να έχουμε μία πρώτη εικόνα από την εφαρμογή των ecoschemes. Αν κοιτάξουμε τη στόχευση των ecoschemes στις διάφορες χώρες, θα διαπιστώσουμε τα εξής:

1. Πρακτικές διατήρησης του εδάφους και πρακτικές βιοποικιλότητας και τοπίου είναι παρούσες σχεδόν σε όλα τα κράτη-μέλη.

2. Πρακτικές λίπανσης και φυτοπροστασίας, όπως και πρακτικές διαχείρισης βοσκοτόπων, απαντώνται στα περισσότερα κράτη-μέλη.

3. Η βιολογική γεωργία και η ευζωμία είναι παρούσες ως οικολογικά προγράμματα περίπου στο ένα τρίτο των κρατών-μελών.

4. Η γεωργία ακριβείας απαντάται σε επτά κράτη-μέλη.

5. Άλλες πρακτικές (π.χ. διαχείριση υδάτων) εμφανίζονται μόνο σποραδικά.

Ένα σημείο διαφοροποίησης είναι ο αριθμός των οικολογικών σχημάτων. Για παράδειγμα, η Ολλανδία έχει ένα μόνο σχήμα με 22 γεωργικές πρακτικές, ενώ η Ελλάδα είχε 10 σχήματα με συνολικά 26 πρακτικές. Η σημαντική πρωτοτυπία στην περίπτωση της Ολλανδίας είναι ότι υπάρχει ένα σύστημα βαθμολόγησης των πρακτικών για τη συνεισφορά τους στο κλίμα, στο έδαφος και στον αέρα, στο νερό, στο τοπίο, καθώς και στη βιοποικιλότητα.

Ανάλογα με το ποιος και πόσες και πρακτικές υιοθετεί ο κάθε παραγωγός, λαμβάνει ένα άθροισμα πόντων και κατατάσσεται σε αντίστοιχη κατηγορία ενίσχυσης:

- Χάλκινη (60 ευρώ ανά εκτάριο)
- Αργυρή (100 ευρώ ανά εκτάριο)
- Χρυσή (200 ευρώ ανά εκτάριο).

Ο τρόπος εφαρμογής που ακολούθησε η Ολλανδία καθιερώθηκε με την ονομασία «whole farm approach» («προσέγγιση ολόκληρου του αγροκτήματος») και ακολουθήθηκε από 6 χώρες. Αντίστοιχα στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες κάθε γεωργική πρακτική έχει τις δικές της ενισχύσεις, που κυμαίνονται ανάλογα και με την καλλιέργεια –συνήθως κατ’ αναλογία με την απώλεια εισοδήματος που προκαλεί η εφαρμογή της. Με αυτό τον τρόπο, στο Ελληνικό Στρατηγικό Σχέδιο ΚΑΠ καταγράφονται περίπου 100 διαφορετικά μοναδιαία κόστη.

Γενικά, η απορρόφηση των ecoschemes στα κράτη-μέλη ήταν συχνά υψηλή, παρόλο που υπάρχουν και περιπτώσεις με χαμηλή απορρόφηση. Το γεγονός ότι σε πολλές περιπτώσεις, λόγω της υπερβάλλουσας ζήτησης, τα ποσά ενίσχυσης ανά παραγωγό μειώθηκαν προκειμένου να φτάσει ο προϋπολογισμός για όλους, ανέδειξε ένα δομικό πρόβλημα των οικονομικών σχημάτων.

Προβλήματα εφαρμογής

Αυτή η πιθανή καταβολή ενίσχυσης μικρότερης από την αναφερόμενη στο Στρατηγικό Σχέδιο ΚΑΠ δημιουργεί μία ανασφάλεια στους παραγωγούς για το ποσό που θα λάβουν τελικά. Ωστόσο, η ανασφάλεια δεν τους αποτρέπει γενικά από τη δήλωση οικολογικών σχημάτων, όπως έδειξε η πληρωμή της δεύτερης χρονιάς, αλλά τους οδηγεί στην επιλογή σχημάτων που δεν τους προξενούν κόστος. Το κόστος εφαρμογής είναι ούτως ή άλλως ένα βασικό κριτήριο επιλογής από τον παραγωγό μιας ενισχυόμενης πρακτικής. Εάν προστεθεί και η παραπάνω αβεβαιότητα για το ποσό της ενίσχυσης, γίνεται κατανοητό πως η επιλογή καινούργιων πρακτικών ενέχει ένα ρίσκο που λίγοι είναι διατεθειμένοι να αναλάβουν.

Άλλα κοινά σε αρκετά κράτη-μέλη προβλήματα ήταν η ελλιπής πληροφόρηση, η καθυστέρηση υλοποίησης των απαιτούμενων λογισμικών για τη διαχείριση των αιτήσεων, η υπέρβαση του προϋπολογισμού, η χαμηλότερη απορρόφηση από μικρές εκμεταλλεύσεις και –σε κάποιες περιπτώσεις– η έλλειψη επαρκούς κινήτρου.

Συνολικά, η μέχρι σήμερα εμπειρία από την πράσινη αρχιτεκτονική στα Στρατηγικά Σχέδια ΚΑΠ αναλύεται στην ετήσια έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου

για το 2024. Το συμπέρασμα της έκθεσης για τα Σχέδια αυτά συνοψίζεται στον τίτλο «Περισσότερο πράσινα, χωρίς όμως να ανταποκρίνονται στις φιλοδοξίες της ΕΕ για το κλίμα και το περιβάλλον».

Οι φιλοδοξίες της ΕΕ για το κλίμα και το περιβάλλον μέχρι το 2030, περιγράφονται και ποσοτικά στην πράσινη συμφωνία. Οι βασικότερες φιλοδοξίες που αφορούν τον αγροτικό τομέα είναι οι παρακάτω:

A. Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα:

- 50% μείωση στη χρήση χημικών.
- 10% των γεωργικών εκτάσεων με χαρακτηριστικά του τοπίου.
- 25% των γεωργικών εκτάσεων στο βιολογικό σύστημα παραγωγής.

B. Νόμος για το κλίμα:

- Μείωση των εκπομπών κατά 55%.

Γ. Νόμος για την αποκατάσταση της φύσης:

- 30% της περιοχής των οικοτόπων σε καλή κατάσταση διατήρησης το 2030, 60% το 2040 και το 90% μέχρι το 2050.

Η πράσινη συμφωνία εξελίχθηκε και αναπτύχθηκε την ίδια περίοδο που διαμορφωνόταν και το θεσμικό πλαίσιο της

νέας ΚΑΠ. Φαίνεται λοιπόν ότι δεν υπήρχε ο χρόνος ούτε ο μηχανισμός ώστε να ενσωματωθούν πλήρως στη νέα ΚΑΠ οι στόχοι που έθεσε η πράσινη συμφωνία. Αυτό το έλλειμμα απεικονίζεται στην έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

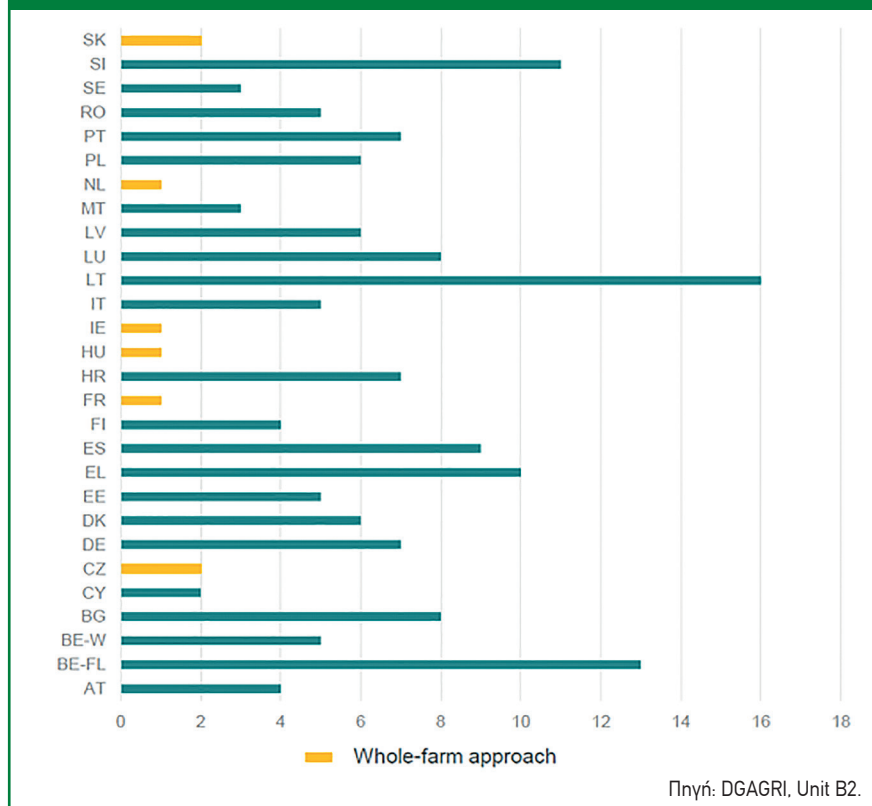
Μία άλλη κριτική αφορά την αοριστία ορισμένων στόχων και τη μεγάλη ελαστικότητα στην επίτευξη άλλων στόχων.

Περίοδος 2028-2034

Τα τελευταία χρόνια δε λείπουν οι εξελίξεις και οι ανατροπές στο διεθνή και στον ευρωπαϊκό χώρο. Η επόμενη προγραμματική περίοδος 2028 - 2034 πλησιάζει. Η ΚΑΠ ανασυστήνεται σαν μέρος ενός συνολικού Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης. Πώς τίθεται σε αυτό το –όχι και τόσο μακρινό– μέλλον η περιβαλλοντική διάσταση της ΚΑΠ; Θα υπάρχει η πράσινη αρχιτεκτονική στη νέα περίοδο;

Είναι σαφές ότι η ΚΑΠ έχει εξ ορισμού περιβαλλοντική διάσταση η οποία εκφράζεται σε κάθε προγραμματική περίοδο κυρίως μέσα από τους σχετικούς κανονισμούς. Άσχετα λοιπόν με τους λεκτικούς προσδιορισμούς που μπορεί

ΕΙΚΟΝΑ 3: ΣΣ ΚΑΠ - Επισκόπηση Οικολογικών προγραμμάτων ανά χώρα στην ΕΕ (2023)

να αλλάζουν, τα ζητήματα του εδάφους, των υδάτων, της βιοποικιλότητας και του κλίματος παραμένουν και θα τύχουν κάποιας αντιμετώπισης στα κείμενα αυτά. Η δομημένη αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων είναι στην ουσία η πράσινη αρχιτεκτονική, και με την έννοια αυτή θα συνεχίσει να υπάρχει. Ας τα δούμε όμως πιο αναλυτικά.

Στην πρόταση κανονισμού για την κοινή γεωργική πολιτική, οι υποχρεωτικές πρακτικές της αιρεσιμότητας μετονομάζονται σε σύστημα προστατευτικών πρακτικών. Αυτές περιγράφονται ως γενικές διατυπώσεις που αφορούν την προστασία του εδάφους, των υδάτων, του τοπίου και των μόνιμων βοσκοτόπων, με ευρεία δυνατότητα εξειδίκευσης από κάθε κράτος-μέλος. Στην πρόταση δίδεται για πρώτη φορά η δυνατότητα να αποζημιώνονται οι παραγωγοί για την εφαρμογή αυτών των υποχρεωτικών πρακτικών. Το κράτος-μέλος είναι αυτό που αποφασίζει εάν θα αποζημιώνει –από τον προϋπολογισμό της ΚΑΠ– οριζόντια τους παραγωγούς για τις υποχρεώσεις αυτές.

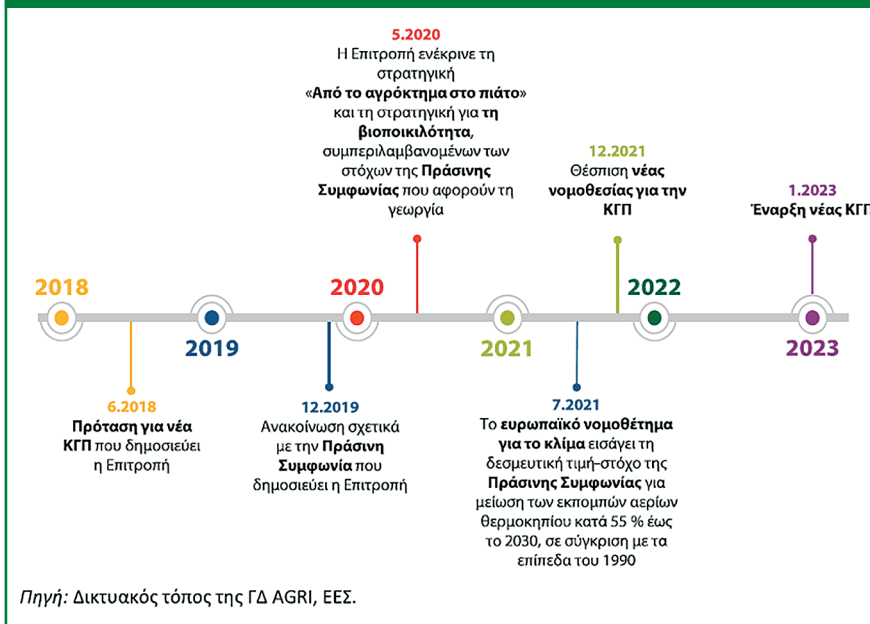
Τα οικολογικά σχήματα δε θα συνεχίσουν στη νέα προγραμματική περίοδο. Βέβαια, οι παρεμβάσεις που αφορούν δεσμεύσεις για το περιβάλλον και το κλίμα θα αποτελούν πάλι ένα σημαντικό κεφάλαιο. Ωστόσο αυτές δεν θα χρηματοδοτούνται πλέον κατά 100% από την ΕΕ, αλλά θα υπάρχει και εθνική συνεισφορά.

Περιβαλλοντικοί στόχοι και «πράσινη αρχιτεκτονική» στη νέα ΚΑΠ: προκλήσεις και προοπτικές

Μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι η απουσία της 100% ευρωπαϊκής συνεισφοράς αφαιρεί ένα κίνητρο για την κατανομή προϋπολογισμού σε τέτοια μέτρα από τα κράτη-μέλη. Ένα ακόμη νέο στοιχείο που συντείνει σε αυτή την άποψη είναι ότι ενώ την τρέχουσα προγραμματική περίοδο ισχύουν κάποια ελάχιστα ποσοστά του προϋπολογισμού της ΚΑΠ που υποχρεωτικά αφιερώνονται σε περιβαλλοντικές δεσμεύσεις, στη νέα προγραμματική δεν υφίστανται τέτοιοι κανόνες, οπότε κάθε κράτος-μέλος είναι ελεύθερο να αφιερώσει όποιο μέρος του προϋπολογισμού της ΚΑΠ επιθυμεί σε τέτοιες παρεμβάσεις.

Βέβαια, είναι γεγονός ότι η Επιτροπή προτείνει στα κράτη-μέλη να διαθέσουν τουλάχιστον το 43% των συνολικών χρηματοδοτικών τους κονδυλίων για

ΕΙΚΟΝΑ 4: Ιστορική πορεία όσον αφορά την εφαρμογή της πράσινης συμφωνίας

κλιματικούς και περιβαλλοντικούς στόχους. Αλλά αυτό το ποσοστό αφορά το σύνολο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης (National Recovery Plan [NRP]) και όχι αποκλειστικά στην ΚΑΠ.

Η ενσωμάτωση του στοιχείου του κίνητρου στην ενίσχυση για «δράσεις οι οποίες είναι επωφελείς για το κλίμα, το περιβάλλον, την υγεία και την καλή διαβίωση των ζώων και τη βιώσιμη δασοκομία» είναι πολύ θετική, συμβάλλει στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων και κινείται περισσότερο προς την κατεύθυνση του περιβαλλοντικού αποτελέσματος.

Στην πρόταση κανονισμού για την ΚΑΠ δίδεται έμφαση στην ενίσχυση για «μετάβαση σε συστήματα παραγωγής, που διασφαλίζουν την αειφορία και την ανθεκτικότητα, βάσει ενός σχεδίου δράσης που θα εκπονείται για την εκμετάλλευση» (resilient production systems). Η ύπαρξη σχεδίου δράσης εισάγει τους παραγωγούς στο σκεπτικό της ολοκληρωμένης παρέμβασης, σε αντίστιξη με αποσπασματικές πρακτικές που αφορούν μία μόνο πλευρά της καλλιέργειας.

Τα συστήματα καλλιέργειας όπως είναι η βιολογική δεν αφορούν π.χ. μόνο την καταπολέμηση των επιβλαβών εντόμων ή μόνο τη χρήση οργανικών λιπασμάτων, αλλά ένα συνολικό τρόπο καλλιέργειας που παράγει συγκεκριμένα αποτελέσματα. Ποια θα είναι όμως τα «resilient

production systems», πώς αυτά θα ορίζονται και πώς θα πιστοποιούνται; Είναι κάτι που δεν είναι σαφές ακόμη.

Οι στόχοι της «πράσινης συμφωνίας» που αφορούν τον αγροτικό τομέα παραμένουν φιλόδοξοι. Η νέα ΚΑΠ, σε επίπεδο κατευθύνσεων, φαίνεται να δίνει ιδιαίτερο βάρος στους υδατικούς πόρους και στο έδαφος. Η υλοποίηση και –σε ένα βαθμό– η οικοδόμηση της «πράσινης αρχιτεκτονικής» τη νέα περίοδο φαίνεται να εξαρτάται από τη βούληση του κάθε κράτους-μέλους, χωρίς η ΕΕ να θέτει ιδιαίτερους περιορισμούς από άποψη προϋπολογισμών ή ελέγχων.

Πώς λοιπόν θα εξασφαλιστεί η επιτυχία των περιβαλλοντικών στόχων; Η συνέργεια των περιβαλλοντικών δράσεων με άλλες (όπως είναι αυτές που αφορούν τη συνεργασία – καινοτομία, την ανανέωση των γενεών ή τις επενδύσεις) παράγει πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα. Η αγορά μπορεί να παίξει και αυτή έναν κρίριο ρόλο, με την ένταξη των περιβαλλοντικών δράσεων στην αλυσίδα αξίας.

Τα «resilient production systems» –ή οι πιστώσεις για τη φύση– που περιγράφονται στο νέο πλαίσιο μπορούν να προσδώσουν προστιθέμενη αξία στο γεωργικό προϊόν. Το ζητούμενο είναι πάντα η αποδοτικότητα της χρήσης των πόρων, τόσο των οικονομικών όσο και των περιβαλλοντικών.